

Torah from Around the World

*Het is toegestaan te liegen ter wille van de vrede,
maar de vrede mag nooit een leugen worden.*

(vrij naar BT Jevamot 65b, 6-8)

Sjabbat 10 september 2022/ 14 Eloel 5782, Ki Tétsé, Devariem /Deuteronomium 21:10 -

25:19

Tanach blz. 393 - 401

Haftara: Jesjaja 54:1 - 10

Tanach blz. 892 - 893

Vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: **Dr. Jeffrey Kress** is als docent verbonden aan het Jewish Theological Seminary te New York.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.jtsa.edu/torah/before-going-out-to-fight-look-inside/>

**Richt je blik naar binnen, voordat je gaat
vechten**

We weten dat elk extra woord in de Tora uitnodigt tot onderzoek naar de diepere betekenis. De openingswoorden van de sidra Ki Tétsé hebben zo'n overweging nodig: „*Als u ten strijde trekt tegen uw vijanden...*” Waarom *vijanden* noemen? Tegen wie zou men anders ten strijde trekken? Rabbijnse interpretaties richten zich op het gebruik van het meervoud (*vijanden*) als een aanduiding van een onderscheid tussen conflictcategorieën, die elk verschillende regels voor het uitvechten vereisen. Dit helpt te verklaren waarom de oorlogsregels aan het begin van de sidra verschillen van de instructies aan het einde van de sidra over hoe je tegen Amalek moet vechten. De Tora heeft het over twee verschillende categorieën van conflict.

Conflicten zijn onvermijdelijk (het is tenslotte "*wanneer* je ten strijde trekt", niet *als*). Het jodendom hecht zelfs waarde aan verschil van mening. De Talmoed leest als een pingpongwedstrijd van tegenstrijdige meningen. Een opmerkelijk geschil tussen Hillel en Shammai duurde drie jaar, totdat een hemelse stem verkondigde dat beide partijen de woorden van een levende God vertegenwoordigen (Eruvin 13b). Net als in Ki Tétsé zijn er verschillende categorieën van conflict. De meningsverschillen tussen Hillel en Shammai, zo vertelt de traditie ons, waren "ter wille van de hemel" en deze meningsverschillen zullen "duurzaam" zijn. Meningsverschillen die niet "ter wille van de hemel" zijn, zullen slecht aflopen.

Hoe weten we of een meningsverschil wel of niet ter wille van de hemel is? Het onderscheid tussen de twee lijkt te maken te hebben met intentie: probeert men inzicht te krijgen in Gods wil, hetgeen leidt tot gemeenschappelijke groei, of is men alleen op zoek naar persoonlijke macht? Als dit laatste het geval is, hangt de aanvaardbaarheid van een meningsverschil af van wat we weten over de motivatie van de andere partij. Dit is problematisch.

Een overvloed aan psychologisch onderzoek toont aan dat we de neiging hebben om egoïstische vooroordelen te koesteren die ervoor zorgen dat we anderen niet dezelfde speling gunnen als we onszelf gunnen. Als *iemand anders* iets doms of verwerpelijks doet, hebben we de neiging om dat te zien als een indicatie van wie die persoon is (en zal blijven). Wanneer *wij* hetzelfde domme of verwerpelijke ding doen, verontschuldigen we onszelf door het te zien als een tijdelijke fout. *Jij* struikelt omdat je een kluns bent; *Ik* struikel omdat het trottoir ongelijk was. We verdelen de wereld in wat psycholoog Joshua Greene 'morele stammen' noemt, waarbij *wij* ons constant tegen *hen* verzetten.

Onze egoïstische vooroordelen zijn bijzonder zorgwekkend, aangezien onze evolutionaire, neuro-ontwikkelingsreis ons een instinctieve reactie heeft gegeven op waargenomen bedreigingen: we vechten of we vluchten. Conflictescalatie kan worden gezien als een cyclus

waarin betrokkenen over en weer bij elkaar de reactie om te vechten en/of vluchten uitlokken. Veel van onze meningsverschillen vinden tegenwoordig plaats in cyberspace, en internet biedt anonimiteit en algoritmes die fungeren als katalysatoren voor vechten en vluchten. Anonimiteit stelt ons in staat om onze tegenstanders te ontmenselijken door echte relaties te vermijden. We worden ongeremder en voelen ons minder verantwoordelijk. Algoritmes geven ons informatie die onze eigen positie bevestigt, waardoor we kunnen vluchten voor contact met mensen met wie we het niet eens zijn.

Dit brengt ons terug bij *vijanden*. Een andere interpretatie van het gebruik van het meervoud in deze sidra stelt dat wanneer we vechten, we altijd te maken hebben met twee soorten vijanden, de ene extern en de andere intern. De sidra begint met wetten die de behandeling van krijgsgevangenen regelen. De commentator Sjlomo Ephraim Luntschitz (ook bekend als de *Kli Jakar*) legt uit dat de tweede vijand hier de *jetzer hara* is, de neiging tot kwaad. Nadat de overwinnaar een fysieke vijand heeft overwonnen, moet hij lust of verlangens naar wraak bestrijden en de beschreven verboden in acht nemen.

Het is inmiddels een cliché om te zeggen dat we in controversiële tijden leven, waarin schel geschreeuw de plaats heeft ingenomen van dialoog en debat. Er is een groeiende neiging om degenen met wie we het niet eens zijn te benaderen alsof ze Amalek zijn, volslagen verachting en vernietiging waardig. De cyclus van vechten of vluchten en onze cognitieve vooroordelen creëren een zichzelf vervullende voorspelling. *Kijk naar het verschrikkelijke gedrag van mijn vijanden. . . wat een vreselijke mensen zijn dat. Wanneer ik me op dezelfde manier gedraag? Dat is alleen omdat ik op hen reageerde.* Er komt geen eind aan: onze "neiging tot kwaad" resulteert in meer schreeuwen, uitdagen of 'canceling', niet in wezenlijke vooruitgang.

We kunnen de *jetzer hara* van conflictescalatie bestrijden door ons vermogen te ontwikkelen om zelf onze emoties te reguleren. We kunnen leren de lichamelijke gewaarwordingen van een dreigende vecht- of vluchtreactie te herkennen en actie ondernemen (bijvoorbeeld door diep ademhalen of een positieve innerlijke dialoog) om betrokken te blijven. We kunnen onze eigen vooroordelen en aannames over 'de ander' in twijfel trekken, en onze doelen en de beste manieren om ze te bereiken in overweging nemen. Onze traditie is immers duidelijk: Amalek is de uitzondering; zelfregulering is de regel.

Dr. Judith Plaskow legt de tegenstrijdigheid uit tussen het "herinneren van" en het "uitwissen van de herinnering aan" sommige vijanden: "We kunnen de geboden om de Ammonieten uit te sluiten of de herinnering aan Amalek uit te wissen niet vergeten, omdat

hun aanwezigheid in de Tora ons eraan herinnert hoe gemakkelijk het is om vergelding te beantwoorden met meer vergelding, of onrecht met meer onrecht.” Nu het Nieuwe Jaar nadert, zullen we het vermogen moeten ontwikkelen om die cyclus te stoppen. Dat werk begint bij onszelf.